

ANTONIJA PRIŠLIĆ

Drače – Sutvid 7, HR-20246 Janjina

aprislic@gmail.com

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Institut za hrvatski jezik

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

dvidovic@ihjj.hr

POGLED U TOPONIMIJU BRIJESTE I DANČANJA NA PELJEŠCU¹

U ovome se radu obrađuje toponimija naselja Brijesta i Dančanje na Pelješcu. Oba se naselja u povijesnim vrelima prvi put spominju koncem XIV. stoljeća. U uvodnome se dijelu članka iznose kratki povijesni i demografski podatci. U središnjemu se dijelu rada mjesna toponimija obrađuje s obzirom na motivaciju. U brijeskoj su i dančanjskoj toponimiji česti odrazi apelativa dalmatoromanskoga postanja (npr. *Kala stranja*, *Mirine*, *Na boti*, *Na peči*, *Škrape*). Od adstratnih je slojeva očekivano najzastupljeniji mletački, koji je osobito često zastupljen u toponimima iz kojih se razabire gospodarska djelatnost mjesnoga stanovništva (npr. *Krok* i *Posta*).

1. Uvod

Brijesta i Dančanja naselja su na sjevernome dijelu poluotoka Pelješca. Oba su naselja do druge polovice XVIII. stoljeća upravno i pripadala konradi odnosno župi Ponikve, a iako su od tada crkveno (Brijesta je 1769. pripala župi Crna Gora, koja je 1945. preimenovana u župu Putniković, a Dančanje pripada župi Ponikve) i povremeno administrativno razdvojena (Brijesta je od 1811. do 1962. pripadala Općini Janjina, a Dančanje Općini Ston; danas su oba naselja u stonskoj općini), čine prirodnu zemljopisnu i gospodarsku cjelinu.

¹ Ovaj rad napisan je u okviru projekta *Rječnik dubrovačkoga govora* (RDG), koji se provodi u sklopu temeljne djelatnosti Instituta za hrvatski jezik, a koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovoran je samo autor, te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Naselja su (poglavito Brijesta) prometno izolirana, njihovo je stanovništvo u najvećoj mjeri starosjedilačko te uglavnom potječe iz istočne Hercegovine i Neretvanske krajine. Mlađe stanovništvo uglavnom potječe iz susjednih peljeških naselja.

2. Mjestopis Brijeste i Dančanja

2.1. Brijēsta (G Brijēstē, L u Brijēsti)

Prvi se put u povijesnim vrelima *Brijēsta* (*Briesta*) spominje 2. svibnja 1392. kad je Paško Kabušić Nikolin darovao zemljišta u naselju svojemu čovjeku Bogdanu Randinoviću (Vekarić 1989: 116). Brijesta je do 1769. pripadala kontradi Ponikve (točnije V. desetini kojom su gospodarili Kaboge²) i istoimenoj župi, a od 1769. pripojena je župi i kontradi Crna Gora. Od 1811. do 1962. naselje je pripadalo Općini Janjina, zatim je, kao i većina peljeških naselja, pripojeno Općini Dubrovnik, a od 1992. dijelom je Općine Ston. Naselje se temeljno dijeli na *Dōnjē* i *Gōrnjē sélo* te zaselak *Bōgičevići* (nekoć *Prlāgūzići*), a u XIX. stoljeću razvio se novi dio naselja prozvan *Blāce*. Stari zaseoci *Lāzići*, *Buhāći* i *Pērići* te novo naselje *Nā kraju*, smješteno na samoj obali, čine Donje selo. Ono se nalazi zapadnije i bliže morskoj obali od Gornjega sela, koje tvore zaseoci *Pōpići* i *Baldāsani*. Naseljem dominira *Kābušića kūla* iz 1617. (Nodari 2014: 44), a u njemu se nalazi grobljanska crkva posvećena svetomu Iliji i Liberanu iz XVI. stoljeća te crkvice svetoga Nikole na Lanterni iz novijega doba. Brijēštani se uglavnom bave ribarstvom, školjkarstvom, maslinarstvom i vinogradarstvom, a tek u najnovije vrijeme i turizmom. Ojkonim Brijesta izvodi se iz biljnoga naziva *brijest*³ ‘*Ulmus campestris*’.

Broj je stanovnika Brijeste od 1673./1674., kad je u naselju živjelo 108 stanovnika, uglavnom rastao do 1910., kad je u naselju zabilježen najveći broj stanovnika – 262 (Vekarić 1993: 227). Od 1910. do 2011. broj je stanovnika postupno opadao te je 2011. Brijesta imala samo 58 stanovnika. Nakon najave izgradnje Pelješkoga mosta broj je stanovnika ponovno narastao te je po popisu iz 2021. bilo 165 Brijēštana. Iako službeni broj stanovnika nije realan, već je sama najava gradnje poveznice između Pelješca i Neretvanske krajine, a pogotovo njezina gradnja, izazvala povoljnija migracijska kretanja.

Etnici: Brijēštanin, Brijēška

Ktetik: brijēški⁴

² Rodonačelnik je Kabušića, po pretpostavci Nenada Vekarića (1995: 312–313), mogao biti izopćenik, posvojenik ili domazet vlasteoskoga roda Kaboga. Jedna je grana Kabušića 60-ih godina XVIII. stoljeća prezimenu Kabušić pridružila obiteljski nadimak Perić koji je postao dijelom dvorječnoga prezimena Kabušić Perić, a od kraja XVIII. stoljeća prevladao je jednorječni lik Perić.

³ Uz *brijest* se u jugoistočnim hrvatskim krajevima vrlo često nalaze podzemne vode. U Popovu se čak i hidronim *Brestica* poimeničio te označuje lokvu (Vidović 2014: 213).

⁴ Samoglasnik je *i* u dometku *-ški* na većemu dijelu dubrovačkoga područja kratak, a u Nere-

2.2. Dànčanj(e) (G Dànčanja, L u Dànčanju)

Predio se *Dànčanje* (*Dençagno*) prvi put spominje 1394. u kontradi Ponikve, a tijekom XIV. i XV. stoljeća zabilježeni su ujedno toponimski likovi *Dançagno*, *Denčan*, *Denčani* i *Damçagn* (Vekarić 1989: 33). Suvremeni su mjesni toponimski likovi *Dànčanj*⁵ i *Dànčanje*, s tim da je potonji lik danas potvrđeniji među Dančanjcima. Naselje pripada župi Ponikve te se razvilo sjeverozapadno od crkve svetoga Mihajla koja se u povijesnim vrelima spominje od 1394. (Vekarić 1989: 41) Kao posjednik se u Dančanju iste godine spominje zlatar Ostoja (*Ostoia*; Vekarić 1989: 53). Selo se sastoji od zaselaka *Bàutovići*, *Přčevići*, *Ràdetići* i *Šàtare*. Stanovništvo se uglavnom bavi maslinarstvom i vinogradarstvom, a u manjoj mjeri i ribarstvom. Ojkonim se Dančanje u etimološkoj literaturi (ERHSJ I: 381) najčešće dovodi u vezu s apelativom *dno*⁶ ili s antroponimom *Danac* (< *Dane* < *Danijel*). Zbog posvojnoga smo formanta *-j skloniji izvođenju iz antroponima.

Broj je stanovnika Dančanja od 1673./1674., kad je u naselju živjelo 56 stanovnika, uglavnom blago rastao do 1900., kad je u naselju zabilježen najveći broj stanovnika – 129 (Vekarić 1993: 245). Nakon 1900. broj je stanovnika postupno opadao te je 2011. Dančanje imalo samo 27 stanovnika. Nakon najave izgradnje Pelješkoga mosta broj je stanovnika ponovno narastao te je po popisu iz 2021. u Dančanju službeno živio 31 stanovnik.

Etnici: Dančanjac, Dànčanjka

Ktetik: dànčanjski

3. Motivacijska razredba toponima

U zemljišniku se iz 1393. – 1396. (Vekarić 1989: 32–37) uz toponime Brijesta (*Briesta*) i Dančanje (*Dençagno*) na briješkome i dančanjškome području bilježe još toponimi Gnjilni rat (*Gnilni reth*), Kruščica (*Crusschiça*), Orašje (*Orascie*) te današnjemu puku neprozirni toponim *Choteç* (možda Kotac), a Malo more nosilo je ime *Mar di Narente* (Neretvansko more). Terenskim smo radom popisali i toponomastički obradili 297 toponima.⁷ U ovome se odlomku toponimi dijele po motivaciji. Uz toponim donosimo osnovni podatak, a u bilješkama pod osnovnim tek-

tvanskoj krajini i istočnoj Hercegovini dug (-*škī*).

⁵ Lik *Dančanj* bilježi Nikola Zvonimir Bjelovučić (1922: 223), a mi smo ga zabilježili i u susjednim Ponikvama, gdje lokativ glasi *na Dànčanju*. Nije zabilježen u *Hrvatskome mjesnom rječniku* (Bašić-Kosić 2016: 84).

⁶ U neretvanskoj župi Slivno postoji zaselak *Dànčanje* (G *Dànčānjā*, L u *Dànčanjima*).

⁷ Naši su ispitanici iz Brijeste bili Ivo Bautović, Ante Prlaguzić i Anto Vitković, a iz Dančanja Ivica Ban, Dario Prčević, pok. Baldo Radetić i Zoran Radetić. Na ovome im mjestu zahvaljujemo na iznimnoj susretljivosti i gostoprimstvu te zajedničkoj želji da mjesnu imenoslovnu baštinu otrgnemo zaboravu.

stom dodatna objašnjenja. Uz toponime navodimo i kraticu katastarske općine u kojoj su zabilježeni: B = Brijesta i D = Dančanje.

3.1. Toponimi motivirani geomorfološkim odlikama zemljopisnoga objekta

3.1.1. Zemljopisni nazivi u toponimiji (toponimijski apelativi i izvedenice)

3.1.1.1. Odrazi toponimijskih naziva: *Băra* (D), *Blăca* (B), *Dôle* (< *do* ‘dolina’; B), *Găcine* (< *gat* ‘nasip’; B), *Jăma* (D), *Jëdro* (B), *Kăli* (< *kal* ‘blato’; D), *Lëdina* (B), *Lúka*⁸ (B), *Lokanj* (< *lokanj* ‘mala lokva’; B), *Mâlō mōre*⁹ (< *malo more* ‘nazigled zatvoreno more’; B), *Nă blatu* (B), *Nă brdo*¹⁰ (< *brdo* ‘uzvisina veća od brijega, a manja od planine’; B), *Nă kraju* (< *kraj* ‘područje neposredno uz morsku obalu’; B), *Nă lokvi* (B), *Nă vrelima* (B), *Pëcina* (D), *Plăna*¹¹ (< *plana* ‘neplodna kamenita zaravan’; B), *Pod glăvicōn* (< *glavica* ‘brijeg s oblim vrhom’; B), *Pod klănac* (D), *Pòtok* (D), *Prijëvori* (< *prijevor* ‘usjedlina između brda’; B), *Prónor* (usporedi *ponor*; B), *Rătac* (< *ratac* ‘rt’; B), *Rjëčina* (B), *Strána* (B), *Stráne* (D), *U dólú* (< *do* ‘udubina u kršu’; B), *Vrăta* (< *vrata* ‘morski prolaz iz većega u manje more’; Šimunović 1980–1981: 295; B), *Za pótok* (B), *Za ždrijélon* (B), *Žála* (usporedi *Žo / Na žalu*; B), *Žô / Na žálu* (usporedi *žal* < dalmatski prežitak od etimona *GIALLU; Ligorio 2014: 71; B).

U ovoj su skupini toponima zastupljeni toponimi koji sadržavaju apelative koji se odnose na geomorfologiju krša (*do*, *gat*, *jama*, *klanac*, *ledina*, *pečina*, *polje*¹² i *pronor* ‘mjesno ponor’) te hidronimske (nazive za blatišta *bara*, *blace*, *blato* i *kali*, zbirališta vode *jedro*¹³, *lokanj* i *lokva*, vrelišta *vrelo* te povremene vodotoke *po-*

⁸ Genitiv jednine glasi *Lukê*.

⁹ Izgovor smo *mōre* tijekom onomastičkih istraživanja zabilježili od Boke kotorske do Brista u Makarskome primorju. U Gornjoj Lastvi u Boki kotorskoj otvoreno se more naziva *vëlje mōre*.

¹⁰ Očekivao bi se naglasak *Nă brdo*.

¹¹ *Plana* je jedna od brijeških uvala. U mlađih je govornika zabilježen i lik *Plăna*. Na zadarskome je području apelativ *plana* zabilježen sa značenjem neplodna zemlja (Skračić i Jurić 2004: 168). U zaobalnim područjima istočno od Neretve *plana* je najčešće kamenita zaravan.

¹² Usporedi toponim *Suho polje* u odjeljku 3.1.2.2. te *Donje polje* i *Gornje polje* u odjeljku 3.1.3.

¹³ Hidronimska osnova **jadr-* potvrđena je na jadranskoj obali od Paga do Šibenika (usporedi Filipi 1984: 145, Skračić 1998: 227, Skračić i Jurić 2004: 169), ali i duboko u Bosni (usporedi densni pritok Drine *Jader* u Bosni; Vujičić 1982: 147–149). Za nju se u literaturi navodi kako bi mogla biti »predlatinski hidronimijski prežitak u toponimiji, koji nam se sačuvao zahvaljujući dalmatoromanskom posredovanju« (Ligorio i Vuletić 2013: 466). Na vodna se područja odnose i toponimi *Jidro* u Mravincima (Lozić Knezović i Marasović-Alujević 2012: 133), na Drveniku (Marasović-Alujević i Lozić Knezović 2018: 34) i u Makarskome primorju (usporedi toponime *Jedro* u Gradcu i *Velika jedra* u Brelima; Vidović 2017: 559). Ti su toponimi mogli nastati ukrštanjem osnove **jadr-* i apelativa *jedro* (mjesno i *jidro*) ili pridjeva *jedar* (na ikavskome područja na to bi mogao upućivati lik *Jedro*). Na Pelješcu smo hidronim *Jedro* zabilježili u Oskorušnu i Brijesti. U Oskorušnu je *Jedro* predio na kojemu se slijevaju vode nekoliko potoka koji su aktivni 8–9 mjeseci godišnje. Ujedno u Oskorušnu postoji hrid *Jedro* vjerojatno metaforičkoga postanja (Prišlič i Vidović 2023: 50). Bri-

tok i *rječina*) i oronimske nazive (*brdo*, *brijeg*¹⁴, *glavica*, *prijedor*, *strana*, *vrata* i *vrh*¹⁵). U primorskome su dijelu ušćuvani nazivi *kraj*, *malo more*, *plana*, *ponta*¹⁶ ‘rt’, *školj*¹⁷ ‘otočić’, *vala*¹⁸, *vrata* i *žo* ‘žal’.¹⁹

3.1.1.2. Toponimijske metafore: *Käpa* (B), *Lòpata* (B), *Òglavak* (usporedi *oglav* ‘uže koje se stavlja oko glave konju ili magarcu’; Veselić 2020: 76; B), *Potrĕkĕnje* (usporedi *potrk* ‘štap’; Veselić 2020: 96; D), *Rèšetke* (B, D), *Tijèšt* (usporedi *tijest*²⁰ ‘sukno istkano od kostrijeti koje je služilo za cijedenje voska’; Veselić 2020: 134; D), *Žònta* (< *žonta* ‘okrajak’ < *žonta* ‘privaga, priložak mesa’; Bego-Urban 2010: 108; B, D).

Izvor su toponimijskih metafora odjevni predmeti (*kapa*), vrste oruđa i predmeta iz svakodnevne uporabe (*lopata*, *potrk* ‘štap’, *rešetke*), oprema za domaće životinje (*oglav*) i vrste namirnica (*žonta*).

3.1.2. Toponimi s obzirom na razmještaj, oblik i izgled tla ili vode

3.1.2.1. Toponimi s obzirom na smještaj zemljopisnoga objekta te površinska svojstva tla ili vode: *Čĕkljine* (< *čaklji* ‘zavojit’; B), *Čĕlinjĕk* (usporedi *čelo* ‘mjesto izloženo Sunčevima zrakama’; B), *Dĕbelĕ brijĕg* (< *debeo* ‘širok’ + *brijeg*; D), *Dĕbelĕ vrĕh* (< *debeo* ‘širok’ + *vrh*; D), *Dubòka* (B), *Dubòki òkrajak* (B), *Dùgĕ dôĕina* (B), *Dùguja* (B), *Dùgulja* (D), *Dùži* (D), *Īzvanj-dòlac* (D), *Krivalja* (B), *Òsoje* (< *osoje* ‘predio koji nije izložen Sunčevim zrakama’; B), *Osrĕdak* (D), *Òštrĕ njĕva* (B), *Òštri vrĕh* (B), *Prĕsoje* (B), *Ròsava*²¹ (usporedi *rasoha* ‘račvasta uvala’; B), *Trògrlo* (D), *Ūškò* (B), *Zĕkūĕe* (B).

Na smještaj zemljopisnoga objekta upućuju toponimi *Čelinjak*, *Izvanj-dolac*, *Osoje*, *Osredak* i *Prisoje*, a površinska su svojstva tla iskazana u toponimima *Čakljine*, *Duboka*, *Duboki okrajak*, *Duga doĕina*, *Dugu(l)ja*, *Duži*²², *Krivalja*, *Oštra njiva*, *Oštri vrh*, *Trogrlo* i *Usko*. Pridjev *debeo* u toponimiji ima značenje širok.

ješko se *Jedro* nalazi u blizini crkve svetoga Ilije i Liberana, na mjestu na kojemu se zadržava voda koja se slijeva s okolnih brda.

¹⁴ Usporedi toponim *Debeli brijeg* u odjeljku 3.1.2.1. i *Gorivin brijeg* u 3.3.1.

¹⁵ Usporedi toponim *Debeli vrh* u odjeljku 3.1.2.1.

¹⁶ Usporedi toponime *Ponta Junca* i *Ponta Luke* u odjeljku 3.1.6. te *Ponta Radića* u 3.3.1.

¹⁷ Usporedi toponime *Mali* i *Veliki škoj* u odjeljku 3.1.3.

¹⁸ Usporedi toponim *Zlatna vala* u odjeljku 3.2.3.3.

¹⁹ Plićak se u mjesnome govoru naziva *bašādūra* ili *plíĕvina* (Šimunović 1967: 89).

²⁰ U Konavlima je zabilježen i toponim *Tijest*.

²¹ U Gradcu u neumskome zaleđu zabilježen je hidronim *Ròsava* (rijeĕ je o lokvi), koji bi mogao biti selilaĕkim spomenikom jer je *Rosafa* bilo drugo ime Skadra (Vidović 2014: 244). Zbog ĕinjenice da su zaĕapski stoĕari ĕesto jesenili sa stokom u istoĕnome dijelu Pelješĕca, ne iskljuĕujemo ni to tumaĕenje iako su odrazi apelativa *rasoha* u obalnoj toponimiji obilni (usporedi Skraĕić i Jurić 2004: 165).

²² Usporedi i apelativ *duž* ‘dužina brazde koju volovi mogu uzorati bez predaha’ (Pujić 2003: 167).

3.1.2.2. Toponimi koji se odnose na sastav i osobitosti tla ili vode: *Bàrine* (D), *Crljènica* (B), *Cr̀nā stijèna* (B), *Cr̀nā kùka* (D), *Gòli brijèg* (B), *Krvàvac* (B), *Mòkri dō* (D), *Nà bijèlon* (B), *Nà gnjili* (usporedi *gnjila* ‘glina’; B), *Na hrídi* (D), *Pèčala* (usporedi *pečalan* ‘jadan, nevoljan’; D), *Pjèštata* (usporedi *pještat* ‘pjeskovit’; B), *Potèčala*²³ (usporedi *poteći* ‘potrčati’; D), *Pržina* (D), *Sinjā plōča* (< *sinj* ‘sivoplav’ + *plōča* ‘kvadratni kamen’; B), *Sinjē kòrito* (< *sinj* ‘sivoplav’ + *plōča* ‘kvadratni kamen’; B), *Sùhō pòlje* (D), *Škrāpa* (< *škrapa*²⁴ ‘pukotina u vapnenačkim stijena-ma’ < dalmatski prežitak od etimona *EXCRĒPA; Ligorio 2014: 131; D), *Škrāpe* (usporedi *Škrapa*; B), *Tihā* (B), *U grédi* (< *greda* ‘uočljiva stijena’; D).

Na vrste tla upućuju toponimi *Na bijelon* (po vrsti bijeloga tla), *Crljenica* i *Krvavac* (*crljenica* i *krvavac* vrste su crvenoga tla²⁵), *Crna kuka*, *Na gnjili* te *Pješata* i *Pržina* (toponimi upućuju na pjeskovita tla²⁶). Na stjenovite se predjele odnose toponimi *Crna stijena* (pridjev *crn* upućuje na pokrov²⁷), *Sinja ploča*, *Škrapa*, *Škrāpe* i *U gredi* te toponimi koji sadržavaju apelativ *gruda*.²⁸ Na predio kroz koji povremeno prolazi voda upućuje toponim *Sinje korito*, na povremeno zbiralište vode *Mokri do*, a na bezvodni predio *Suhi potok*. *Pečala* je dančanjska lokva koja nije odveć bogata vodom. Uvala je *Tiha* zaštićena od udara vjetra.

3.1.3. Odnosni toponimi: *Brèžina* (B), *Čakìnice* (B), *Dònjā ògrada* (B), *Dònjā pèča* (B, D), *Dònjē lāzine* (B), *Dònjē pòlje* (B), *Dònjē sèlo* (B), *Dònjī pūt* (B), *Dugùljica* (B), *Gòrnjā gùstijèrna* (D), *Gòrnjā pèča* (B, D), *Gòrnjē Blāce* (B), *Gòrnjē pòlje* (B), *Lazínak* (B), *Lòkvice* (B), *Mālā Krùčica* (B), *Mālā njīva* (B), *Māli Grádac* (D), *Māli škòj*²⁹ (B), *Mālō gūvno* (B), *Nād moren* (B), *Nad pòjate* (B), *Nížō* (< **Niz žo*; B), *Pod glāvīcōn* (B), *Pòd pečōn* (D), *Pòdgāje* (D), *Pòdgrūde* (B), *Pòdjama* (B), *Pòdlokva* (B), *Podvóda* (B), *Pòdručijā glāvica* (D), *Podžúnjak* (D), *Pòstranje* (< **Podstranje*; D), *Pòtkamēn* (B), *Pòtkučica* (B), *Potkúla* (B), *Pòdgruda* (D), *Pod gùstrijēnōn* (D), *Pòspilje* (< **Podspilje*; D), *Srèdnjī brijèg* (B), *Stārā strāna* (B), *Škojč* (B), *Vèlikā Krùčica* (B), *Vèlikā njīva* (B, D), *Vèlikē vr̀tline* (B), *Vèlikī Rátac* (B), *Vèlikī škòj*³⁰ (B), *Vèljā glāvica* (B), *Više kùcā* (B), *Više strānja* (D), *Zaglāvīčica*

²³ Usporedi apelativ *skakalo* ‘strmi prečac’ u Zažablju.

²⁴ Apelativ se *škrapa* na Pelješcu i na neretvanskome području ne odnosi nužno na predjele uz morsku obalu. U Momićima u Neretvanskoj krajini *Škrāpa* je povremeno vrelo iz kojega slijevne vode izbijaju između pukotina u stijeni.

²⁵ Lik je *crljen* okamenjen samo u toponimiji. U mjesnome je briješkom i dančanjskom govoru potvrđen isključivo lik *crven* (usporedi i Šimunović 1967: 114).

²⁶ *Pržina* je u Brijesti sitan pijesak, *pijesak* nešto krupniji, a *žo* još krupniji (Šimunović 1967: 89).

²⁷ *Crna stijena* viri iz mora te je prekrivena morskim travama i algama.

²⁸ Usporedi toponime *Podgruda* u 3.1.3. i *Dražina gruda* u 3.3.1.

²⁹ To je mjesno ime za otočić koji se službeno zove *Kokošar*.

³⁰ Službeno je ime toga otočića *Tājan* (usporedi *tajan* ‘otočić u morskim vratima o čije vanjske strane udara more koje se s njegove unutarnje strane smiruje’; Šimunović 1980–1981: 294).

(B), *Zagòmila* (D), *Za Kùvija / Za Kùvijōn* (D), *Zàmećak* (usporedi **Zameđak*; B), *Zàsēlje* (B, D), *Zà Voj-dólac* (B).

Dvorječni se odnosni toponimi najčešće tvore od pridjeva i imenice (npr. *Donje lazine*, *Gornje polje*, *Mali škoj* i *Velika njiva*), rjeđe od prijedloga i imenice (npr. *Pod glavicon* i *Pod gustrijenon*), a odnos se među samim toponimima najčešće iskazuje antonimnim parovima pridjeva, pri čemu antonimni par *mali* – *velji/veliki* opisuje kvalitativne odnose, a *gornji* – *srednji* – *donji* prostorne (usporedi Frančić i Mihaljević 1997–1998: 88). U Brijesti je kao i na Braču, Popovu i Zažablju te drugdje po Pelješcu u tvorbi toponima najčešći prijedlog ili predmetak *pod* koji označuje mjesto pod proplankom pogodno za obradu (usporedi Šimunović 2004: 203; Vidović 2014: 235). Prostorni se odnosi često izražavaju i predmetkom *za-* (npr. *Zagomila*, *Zakuvija*). Kvalitativni se odnosi izražavaju i sufiksima *-ak* (*Lazinak* i *Zamećak*), *-ica* (usporedi *Čakinice*, *Duguljica*, *Lokvice* i *Zaglavica*), *-ić* (*Škojić*) i *-ina* (*Brežina*). Veliko slovo na drugome članu toponimijske sintagme (npr. *Mala Kručica* i *Velika Kručica*) znak je da je u mjesnoj toponimiji ušćuvan i toponim kojim je odnosni toponim motiviran (npr. toponimi *Mala Kručica* i *Velika Kručica* motivirani su toponimom *Kručica*).

3.1.4. Toponimi motivirani nazivima biljaka, dijelova biljaka i biljnih zajednica: *Čèsvine* (usporedi *česmina* ‘crnika, *Quercus ilex*’; B), *Dràčevica* (< *drača* ‘*Paliurus spina-christi*’; D), *Dùbravica* (< *dubrava* ‘listopadna šuma’; D), *Gâj* (< *gaj* ‘uzgojena šuma’; D), *Gràbova strána* (< *grab* ‘*Carpinus orientalis*’; B), *Jàbučin dólac* (< *jabuka* ‘*Malus*’, B), *Jàbučina* (usporedi *Jabučin dolac*; B), *Jasènova glàvica* (< *jasen* ‘*Fraxinus*’; B), *Krùčica* (usporedi *kruščica*³¹ ‘kruška, *Pyrus*’), *Kùpjenovica* (< *kupjena* ‘kupina, *Rubus fruticosus*’; D), *Lobóda* (< *loboda* ‘*Chenopodium*’), *Lòvora* (< *lovor* ‘*Laurus nobilis*’; B), *Màklovica*³² (< *maklen* ‘*Acer monspessulanum*’; B), *Na jasènovu* (usporedi *Jasenova glavica*; D), *Òràšje* (< *orah* ‘*Juglans*’; D), *Pòd kruškōn* (*kruška* ‘*Pyrus*’), *Pod òskorušōn* (*oskoruša* ‘*Sorbus domestica*’), *Pràpratnā glàvica* (< *praprat* ‘*paprat*, *Pteridophyta*’; B), *Pràpratnī dólac* (usporedi *Prapratna glavica*; B), *Rijēvī dō* (usporedi *ruj*³³ ‘*Cotynus*’; B), *Rijēži dōci* (< *rijez* ‘lozova grančica’; Veselić 2020: 112; D), *Sīknica/Sītница*³⁴ (< *sita* ‘*Junceus maritimus*’; B, D), *Třšće* (< *tršće* ‘trstik’ < *trstika* ‘*Phragmites communis*’; B), *Vòšālje*³⁵ (usporedi **hvošće* ‘preslica, konjski rep, *Equisetum*’; B), *Zà lovorōn* (usporedi *Lovora*; D), *Žùkovica* (< *žuka* ‘*Spartium junceum*’; B), *Žùkovica* (usporedi *Žukovica*; D).

³¹ U povijesnim je vrelima zabilježen i lik *Kruščica*. U Dalmaciji se naziv kruška odnosi na mediteransku krušku *Pyrus amygdaliformis* (Jurić i Pažanin 2021: 19).

³² *Maklovica* je jedna od brijeških uvala.

³³ Rujevina je služila za bojenje tkanine u zlatnožutu boju.

³⁴ *Sitnica* je lokva baš kao u Blatu na Korčuli (Marasović Alujević i Borovina 2022: 23) te u Paunićima u Popovu (Vidović 2013: 237). Dančanji lokvu nazivaju Siknicom, a Briještani Sitnicom.

³⁵ Usporedi oronim *Vošac* u Makarskome primorju (Vidović 2017: 569).

Ovoj skupini pripadaju toponimi u kojima su se odrazili nazivi stablašica (*česvina* ‘česmina’, *grab*, *jabuka*, *jasen*, *kruška*, *maklen* i *oskoruša*) i grmolikih biljaka (*drača*, *kupjena* ‘kupina’, *loboda*, *lovor*, *paprat*, *rij* ‘ruj’, *sita* i *žuka*). Rjeđi su odrazi biljnih zajednica (*dubrava*, *gaj* i *tršće*) i dijelova biljke (*rijez* ‘lozova grančica’).

3.1.5. Toponimi motivirani nazivima životinja i dijelova životinjskoga tijela: *Jegulja* (< *jegulja* < dalmatski prežitak od etimona ANGUÏLLA; Ligorio 2014: 77 i Vuletić i Skračić 2018: 32; B), *Júnac*³⁶ (B), *Kòbiljā gláva* (< *kobila* + *glava* ‘obli vrh’; B), *Kùvija*³⁷ (< *kuvija* ‘kukuvija’; D), *Pàunovo* (< *paun*; D), *Rògje počivalo/počivalo* (< *rog* + *počivalo* ‘pastirsko odmorište’; B), *Vučijā glávica* (< *vučiji* ‘vučji + *glavica*; D), *Vùkova gòmila* (< *vukov* + *gomila* ‘ljudska tvorevina od kamena, zemlje i žila od trapljenja’; D), *Žúnjak* (< *žunja*³⁸ ‘žuna’; D).

U mjesnoj su se toponimiji odrazili nazivi domaćih životinja (*junac*, *kobila* i *vuk*), ptica (*kuvija* ‘kukuvija’ i *žunja* ‘žuna’) riba (*jegulja*) i ptica (*paun*). Ujedno se odrazio i naziv *rog*.

3.1.6. Toponimi motivirani drugim zemljopisnim imenima: *Pònta Júnca* (B), *Pònta Lukê* (B).

3.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

3.2.1. Toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima

3.2.1.1. Toponimi prema nazivima za gospodarske objekte: *Gùmnina* (usporedi *Guvno*; D), *Gùstrijēna*³⁹ (< *gustrijena* ‘gustijerna, zdenac’ < dalmatski prežitak od etimona *CISTERNA; Ligorio 2014:111; B, D), *Gùvno* (usporedi *gumno* ‘mjesto na kojemu se vrše žito’; B), *Kala strānja* (< *stranj*⁴⁰ ‘spremište, ponajprije za vino’ < dalmatski prežitak od etimona *SUBTERRĀNEU; Ligorio 2014: 251; D), *Kāmenica* (< *kamenica* ‘kamena posuda za držanje ulja’; B), *Klāčina* (< *klačina* ‘vapnenica’; B), *Komīn* (< *komin*⁴¹ ‘prigrađeni objekt s otvorenim ognjištem’; B, D), *Kòrta* (< *korta*⁴² ‘ograđeno dvorište u kojemu se ne drži stoka’; B), *Kòšara* (< *košara* ‘staja’; B, D), *Làntērna* (< *lanterna* ‘svjetionik’; B), *Māgazīn* (< *magazin*

³⁶ Toponim *Junac* na Šćedru Božanić i Marasović-Alujević (2020: 179) povezuju s apelativom *jugo*.

³⁷ Nazivima su noćnih ptica razmjerno često motivirani oronimi istočno od Neretve (usporedi *Čukova glavica*, *Čukovača*, *Čukovi kuk* i *Jejavica* u Zažablju; Vidović 2014: 339, 347).

³⁸ Apelativ *žunja* ‘žuna’ potvrđen je i u Blatu na Korčuli (Milat Panža 2013: 494).

³⁹ Lik *gustrijena* u jugoistočnoj Hercegovini bilježi Savo Pujčić (2000: 887), a u Dubrovačkome primorju Senahid Halilović (1996: 248). Mi smo ga zabilježili u Brijesti i Dančanju.

⁴⁰ Apelativ *stranj* nije živ u brijeskome i dančanjskome govoru, ali jest u okolnim naseljima.

⁴¹ U nedalekoj Janjini isti se objekt naziva *zòganj*, a katkad i *pòpret* (dio Janjinara popretom naziva uži dio zognja u kojemu se ložilo i u kojemu se pripravljala hrana).

⁴² U Janjini je *korta* dugačak vanjski hodnik ograđen zidom (Tomelić Ćurlin 2009: 95).

‘skladište’; B), *Mirine* (< *mirine* ‘ruševine’ < *mir* ‘zid’ < dalmatski prežitak od etimona *MŪRU; Ligorio 2014: 179; D), *Mlinica* (< *mlinica* ‘uljara’; B, D), *Ōgrādenā* (B), *Nà bōti* (< *bota*⁴³ ‘betonska ploča’ < dalmatski prežitak od etimona *VŌLTA; Ligorio 2014: 267; B), *Pòd ploton* (< *plot* ‘dvorišna ograda’; B), *Pòjata* (< *pojata* ‘poljska kućica’; D), *Prèkūće* (< **pretkuće* ‘otvoreni prostor ispred kuće, dvorište’; B), *Ū skalicama* (< *skalice* ‘stepenice’; D), *Za konò* (< *kono* ‘kanal, pokop’; B).

Na dijelove se stambeno-gospodarskih kompleksa odnose toponimi *Komin*, *Korta*, *Na boti*, *Prekuće* i *U skalicama*. Na različite vrste spremišta upućuju toponimi *Kala stranja*, *Magazin* i *Pojata*, a na pastirsku nastambu toponimi koji sadržavaju apelativ *stan* (usporedi *Boljev stan* u 3.3.1.). Usmjerenost se prema mslinarstvu ogleda u toponimima *Kamenica* i *Mlinica*. *Gumnina* i *Guvno* su mjesta na kojima se vrhlo (mjesno *brhlo*) žito, a na proizvodnju vapna ukazuje toponim *Klačina*. Ovoj skupini toponima pripadaju i hidronimi *Gustrijena* i *Za kono*.

3.2.1.2. Toponimi kao odrazi naziva za obrambena zdanja: *Grádac* (< *gradac* ‘utvrda, promatračnica’; D), *Strāža* (< *straža* ‘stražbenica’; B).

3.2.2. Toponimi u svezi s nazivima obitavališta i javnih prostora: *Krstatice* (< *krstatica* ‘raskršće’; D), *Kučetine* (D), *Na ráskrsnici* (D), *Prógon* (< *progon* ‘put između njiva u polju’; B).

3.2.3. Toponimi prema gospodarskoj djelatnosti

3.2.3.1. Toponimi u svezi s poljoprivrednom djelatnošću: *Dólac* (< *dolac* ‘manja omeđena njiva’; D), *Krčevina* (B), *Lāstve* (< *lastva* ‘uska njiva na stjenovitu terenu’; D), *Lāzine* (< *lazina* ‘krčevina’; D), *Měđa*⁴⁴ (B), *Na blitvi*⁴⁵ (< *blitva* ‘Beta’; B), *Na dóčini* (< *dočina* ‘veliki dolac’; B), *Na pèči* (usporedi *Peča*; D), *Njīva* (B),

⁴³ Temeljno je značenje apelativa *bōta* ‘svod’ na Pelješcu potvrđeno u JE (I: 61), ali se ono specijalizira u pojedinim pelješkim naseljima. Tako je u Oskorušnu *bota* kameni svod koji vodi kroz kuću (Prišlič i Vidović 2023: 54). Tomelić Čurlin i Mihaljević (2007: 385) bilježe kako u Kuni i Potomju *bota* označuje armiranobetonsku ploču i terasu (slično kao u Brijesti), a tomu u Blatu na Korčuli odgovara apelativ *bulta* (Milat Panža 2015: 89). U Janjini (Prišlič i Vidović 2021: 246) je *bōta* „taraca koja ima vezu s gustrinom“. Na predjelu se *Bota* u Janjini nalaze mnogi zdenci te više starih grobišta (usporedi Šimunovićevo tumačenje za toponim *Botak* u Pučišćima; Šimunović 2004: 179). I predjeli se *Pod butinon* i *U butini* u Janjini nalaze na predjelima u kojima ima vode, slično kao na Murteru (usporedi Skračić 1998: 229–231), a Nikola Vuletić (2010: 337) iznosi mogućnost da je **Vōlta* ‘luk’ u našim stranama preuzelo sadržaj ‘voda’. U tome je svjetlu bitno napomenuti kako se vrgorsko vodocrpilište naziva *Būtina*.

⁴⁴ U briješkome je govoru, pak, potvrđen apelativ *mejâš*, što bi moglo upućivati na starije stanje. Šimunović (1967: 50) apelativ bilježi s akutom (*mejâš*).

⁴⁵ Toponim je *Blitvica* potvrđen na Vrgadi (Jurišić 1973: 25). U Kornatima je potvrđen nesnim *Blitvica*. Otočić je po predaji prozvan po divljoj blitvi koju su Kurnatari jeli (Skračić i Jurić 2013: 240). S južne strane Žirja zabilježen je i nesnim *Blitvenica* (Jurić 2016: 155). Na Pelješcu je uz briješki toponim *Na blitvi* zabilježen toponim *Za blitvon* u Sreseru (Prišlič i Vidović 2021: 250). U Sparagovićima na Pelješcu zaselak Blitvići prozvan je po ogranku roda *Glumac* kojemu se nadimak *Blitvić* prometnuo u prezime, pa nije isključeno da je dubravski toponim *Blitva* antroponimskoga postanja.

Ōkrajak (D), Pěča (< *peča* ‘komad obradiva tla’ < dalmatski prežítak od etimona *PĚTTIA⁴⁶; Ligorio 2014: 197; B), *Pod kàrginjōn* (< *karginja* ‘vrsta smokve’; B), *Pòd ploton* (B), *Pod zìmicōn* (< *zimica* ‘vrsta smokve’; B), Pòžàri⁴⁷ (D), *Sočivíšte* (< *sočivica* ‘leća, Ervum lens’; D), *Träp* (< *trap* ‘uskopana njiva’; B), *Vláka* (< *vla-ka* ‘duga zavučena njiva’; B), *Vřtli* (usporedi *Vřtō*; B), *Vřtō* (< *vrto* ‘vrt’ < dalmatski prežítak od etimona *HORTŪLU; Ligorio 2014: 150; B), *Vřtō* (usporedi *Vřtō*; D), *Zemljàčine* (B), *Žàrdin* (usporedi *đardin*⁴⁸ ‘vrt’ < tal. *giardino*; B).

U ovoj su skupini toponima okamenjeni apelativi *blitva*, *karginja*, *maslina*, *sočivica* i *zimica*, što upućuje na kulture koje su se ondje uzgajale. Na vrste se obradiva zemljišta odnose toponimi *Carina*, *Dolac*, *Lastve*, *Njiva*, *Okrajak*, *Peča*, *Trap*, *Vlaka*, *Vrtli*, *Vrto* i *Žardin* te toponimi koji sadržavaju apelative *dio* ‘zemljište u vlasništvu jedne osobe ili obitelji’ (usporedi *Bautov dio* u 3.3.1.) i *laz* ‘veća obradiva površina ograđena suhozidom’ (usporedi *Vojki/Vojkov laz* u 3.3.1.), a na granice između posjeda *Međa*. Na načine privođenja tla kulturi upućuju toponimi *Krčevina* i *Lazine*.

3.2.3.2. Toponimi u svezi s uzgojem životinja: *Kōnjūh* (usporedi *konjuh*⁴⁹ ‘konjušar’; Arj V: 290; B), *Počivala* (< *počivalo* ‘pastirsko odmorište’; B), *Tōrine* (< *tor* ‘ograđeni prostor u koji se zatvara stoka’; D), *Tōrni dóci* (usporedi *Torine*; D), *Vàljalo* (usporedi *valjalo* ‘valjalište, mjesto na kojemu se valjaju magarci’; D), *Vàljē kōrito* (usporedi *Valjalo*; D).

3.2.3.3. Toponimi u vezi s ostalim gospodarskim djelatnostima: *Krōk* (< *krok* ‘konopom ispleten pojas kojim se opašu ribari kad vuku mrežu na obalu’ < tal. *crocco*; B), *Lòznica* (usporedi *loza*; B), *Mlàdina* (< *mladina* ‘mladi vinograd’; B), *Pòsta* (< *posta* ‘pošta, stalno mjesto za ribarenje’ < mlet. *posta*; JE III: 73; B), *Rásadnik* (B), *Sād* (< *sad* ‘rasadnik’; B), *Smòljevice* (< *smola*⁵⁰; D), *Vinogradište* (< *vinogradište* ‘mjesto na kojemu se nalazio vinograd’; D), *Za lòzama* (D), *Zlātna vāla*⁵¹ (B).

⁴⁶ Uza primjere zabilježene u ERHSJ II: 627, JE III: 10 i Ligorio 2014: 197 naišao sam na primjer *pěča rībē* u Gradcu u Makarskome primorju.

⁴⁷ Toponimski lik *Požâr*, koji naglasno ne odgovara apelativu *pòžâr*, zabilježen je u Janjini i Popovoj Luci na Pelješcu (usporedi i toponim *Na požâru* zabilježen u Osobjavi; Prišlič i Vidović 2021: 259). Ante Jurić i Nikola Vuletić (2006: 96, 103) za toponim *Požâr* u Svetome Filipu i Jakovu navode kako je riječ o novoj oranici dobivenoj paljenjem makije ili šume s tim da navode kako se nitko od njihovih ispitanika ne spominje kako je ondje bilo paljevine.

⁴⁸ U istočnome dijelu Neretvanske krajine, Zažablju i Popovu temeljni je apelativni lik *džàrdin*. Petar Šimunović na nebrojčenoj prvoj stranici fonološkoga opisa navodi kao Briješteni razlikuju *dž* i *đ* te u upitniku navodi lik *hòdža* (1967: 105), a Tomelić Ćurlin (2019: 159) kako je u Brijesti došlo do zamjene *dž* > *đ*. Slivenik *dž* ni mi nismo zabilježili tijekom istraživanja.

⁴⁹ Na dubrovačkome je području zabilježen i apelativ *konjuha* ‘vrsta neotrovne zmiје’ (Arj V: 290).

⁵⁰ Riječ je o brdu iznad Dančanja. Srodne toponime Šimunović (2005: 24) povezuje s mjestima na kojima se vadila ruda.

⁵¹ *Zlatna* je *vala*, po svjedočenju naših ispitanika, bila mjestom velikih ulova. Uvala je *Zlātna*

Na bavljenje mjesnoga stanovništvom vinogradarstvom upućuju toponimi *Loznica*, *Mladina*, *Vinogradište* i *Za lozama*, a ribarstvom *Krok*, *Posta* i *Zlatna vala*.

3.2.4. Kulturno-povijesno uvjetovani toponimi

3.2.4.1. Toponimi u svezi s upravnom vlašću: *Cärina* (< *carina*⁵² ‘vlasteosko zemljište koje je obrađivao isključivo gospodar, a ne kmet’; B), *Räbáč* (< *rab*⁵³ ‘rob’ D), *Stüpine* (< *stupina* ‘neobrađeni dio zajedničkoga seoskog zemljišta’; B), *Žbërine* (usporedi *žbirina* ‘stražarina, naknada za stražu’; Bego Urban 2010: 413).

Toponimi iz ove skupine upućuju na društvene odnose iz razdoblja Dubrovačke Republike.

3.2.4.2. Toponimi uvjetovani duhovnim i vjerskim životom zajednice te imenima kršćanskih svetaca: *Dümānje*⁵⁴ (D), *Grèbina* (< *greb*⁵⁵ ‘grob’; B), *Iza kàpelē* (B), *Kàla cřkvē* (D), *Kòd svētōg Mihājla* (D), *Mānastir* (B), *Na križu* (B), *Pod križen* (B), *Pòpove kùće* (D), *Svēti Liberān* (B), *Svēti Nikola* (B), *Za gòmilōn*⁵⁶ (< *gomila* ‘hrpa nabacana kamenja’ < psl. *mogyla* ‘grobnji humak’).

Na srednjovjekovno groblje upućuje toponim *Grebina*. Na moguće samostanske posjede upućuju toponimi *Dumanje* i *Manastir*, a iz toponimije je razvidno da se na obrađenome području štiju sveti Liberan, Mihajlo i Nikola.

3.2.4.3. Toponimi motivirani mjesnim predajama: *Dàvilo* (usporedi *daviti*; B), *Zlā skāla* (D).

Uvala *Davila* i predio *Zla skala* motivirana su navodnim stradanjima koja su se ondje dogodila.

3.3. Toponimi antroponimskoga postanja:

3.3.1. Dvorječni toponimi antroponimskoga postanja: *Bàutov dío* (< *Bautov* + *dio* ‘veća obrađiva površina ograđena suhozidom’; B), *Böljev stān* (< *Boljev* + *stan* ‘pastirska nastamba’; B), *Brätina glāvica* (< *Bratina* + *glavica* ‘brijeg s oblim vrhom’; B), *Dražina grūda* (< *Dražin* + *gruda* ‘okruglast kamen’; D), *Dubrájevo sélo* (< *Dubrajev* + *selo*; B), *Gòrivin brijêg* (< *Gorivin* + *brijeg* ‘omanja uzvisina’; D), *Hìmonjā gòmila* (< *Himonji* + *gomila* ‘ljudska tvorevina od kamena, zemlje i žila od trapljenja’; D), *Kala Božóvića* (< *kala* ‘kod, pokraj’ + *Božović*; D), *Lùkarevo*

na Krapnju također ribarska pošta (Jurić 2016: 133). Pridjev *zlatan* u toponimiji Svetca Joško Božanić i Marina Marasović-Alujević (2020: 103) tumače odsjajem sunca.

⁵² Više o samome nazivu *carina* na Pelješcu vidjeti u Glavina 2010: 102–107.

⁵³ Usporedi apelativ *raba* ‘sluškinja’ zabilježen u Konavlima (Veselić 2020: 107).

⁵⁴ Službeno je ime predjela *Dumanja jaruga*.

⁵⁵ Apelativ *grëb* bilježi Šimunović (1967: 101), a Halilović (1996: 266) i Tomelić Čurlin (2019: 97) bilježe lik *gròb*.

⁵⁶ Apelativ *gomila* u mjesnome govoru označuje i kamenu ogradu oko njive.

břdo (< *Lukarev* + *brdo* ‘uzivisina veća od brijega, a manja od planine’; D), *Mòrovi dóci* (< *Morov* + *dolac* ‘manja omeđena njiva’; D), *Mràčina dòlina* (< *Mračin* + *dolina*; D), *Na Prlàgūzićevu* (D), *Nikolina pečā* (< *Nikolin* + *pečā* ‘obrađivi komad zemljišta’; D), *Páškova pečā* (*Paškov* + *pečā* ‘obrađivi komad zemljišta’; B), *Pětrove dóčine* (*Petrov* + *dočina* ‘veliki dolac’; D), *Pod Périćima* (B), *Pònta Rádića* (< *ponta* ‘rt’ + *Radić*; B), *Potùsin dólac* (< *Potusin* + *dolac* ‘obrađivi komad zemljišta’; D), *Prànjē kućerine*⁵⁷ (< *Pranji* + *kućerina* ‘poljska kućica’; B), *Ràdan-dólac* (< *Radan* + *dolac* ‘obrađivi komad zemljišta’; D), *Ràdova nĵiva* (< *Radov* + *nĵiva*; D), *Ràtkov dólac* (< *Ratkov* + *dolac* ‘obrađivi komad zemljišta’; D), *Vòĵi dólac* (< *Voji* + *dolac* ‘obrađivi komad zemljišta’; D), *Vòĵki/Vòĵkov lāz* (< *Vojki/Vojkov* + *laz* ‘veća obrađiva površina ograđena suhozidom’; B).

U ovoj su se skupini toponima odrazili apelativi *dolac* (u 4 toponima), *pečā* (2), *brijeg* (1), *dio* (1), *glavica* (1), *gomila* (1), *gruda* (1), *laz* (1), *nĵiva* (1), *ponta* (1) i *stan* (1).

3.3.2. Jednorječni toponimi antroponimskoga postanja: *Baldásani* (< *Baldasan*; B), *Bàutovići* (< *Bautović*; D), *Bògovica* (< *Bogo*; D), *Bògičevići* (< *Bogičević*; B), *Lázići* (< *Lazić*; B), *Pāvlovac* (< *Pavao*; D), *Pòkrajčiči* (< *Pokrajčić*; B), *Pópići* (< *Popić*; B), *Přčevići* (< *Prčević*; D), *Ràdakovo* (< *Radak*; D), *Šàtare* (< *Šatara*; D), *Žūronja*⁵⁸ (< *Žuro*; B).

U mjesnoj su se toponimiji odrazila sljedeća osobna imena: *Boljo* (< *Boljeslav*), *Brato* (< *Bratomir/Bratoslav*), *Dražā* (< *Dražen/Dragomir/Dragoslav*), *Dubraja* (usporedi *Dubravac*), *Lukar*⁵⁹, *Mrače/Mračo* (usporedi Ivanova 2006: 306), *Nikola*, *Paško*, *Pavao*, *Petar*, *Prano* (usporedi *Frano*), *Radak* (< *Rado* < *Radomir/Radoslav*), *Radan* (< *Rado* < *Radomir/Radoslav*), *Rado* (< *Radomir/Radoslav*), *Ratko* (< *Rado* < *Radomir/Radoslav*), *Vojko* (< *Vojo* < *Vojislav*) i *Žūronja* (< *Žuro* ‘Juraj’). Toponimi *Gorivin brijeg*, *Himonja gomila* i *Potušin dolac* također su vjerojatno motivirani na Pelješcu nepotvrđenim osobnim imenima. Prvi bi mogao biti izveden iz narodnoga imena *Gorivoj* (*Goriva* < *Goro*: usporedi osobno ime *Goretko* potvrđeno u XV. stoljeću na stolačkome području), drugo iz osobnoga imena *Hima* (usporedi Ivanova 2006: 459), a treće iz osobnoga imena *Potuš* (usporedi Ivanova 2006: 352). Prezimena *Baldásan* (< *Baldo*), *Bàutović* (usporedi *bauta* ‘maska, obrazina’ < mlet. *baùta*; JE I: 51), *Bògičević* (< *Bogić* < *Bogo* < *Bogdan/Bogoslav/Božidar*), *Božović* (< *Božo* < *Bogdan/Bogoslav/Božidar*), *Lázić* (< *Lazo* < *Lazar*), *Périć* (< *Pero* < *Petar*), *Pópić* (< *pop* ‘svećenik’) *Přčević* (< *prč* ‘neuško-pljeni jarac’), *Prlàgūzić* (< *prlaguzan*⁶⁰ ‘ne odveć spretna osoba’), *Rádić* (< *Rado* <

⁵⁷ Riječ je o uvali.

⁵⁸ Šimunović (1967: 125) je zabilježio naglasak *Žūronja*.

⁵⁹ Osobno je ime *Lukar* (< lat. *Lucarus*) na dubrovačkome području potvrđeno od XII. stoljeća (Vekarić 2018: 69).

⁶⁰ Apelativ *smo prlaguzan* zabilježili u Janjini.

Radimir/Radoslav) i *Šàtara* (usporedi *satara* ‘mesarska sjekira’ < tur. *satır*; Škaljić, 1966: 551) također su se odrazila u mjesnome toponimikonu.

3.4. Toponimi nejasna postanja ili motivacije

Toponimi nejasna postanja ili motivacije: *Bèzimlje*⁶¹ (B), *Nàsatsnī dólac* (D), *Žârma*⁶² (B).

4. Neke jezične značajke briješke i dančanjske toponimije

Briješki i dančanjski govor pripadaju istočnohercegovačkomu dijalektu štokavskoga narječja⁶³ (opširnije u Lisac 2003: 98–120 i Tomelić Ćurlin 2019: 41–44) s nekim izrazitim mjesnim crtama (poglavito naglasnim) koje govore dubrovačkoga područja izdvajaju od ostalih novoštokavskih (i)jekavskih govora (za odraz *jata* usporedi toponime *Crñā stijéna*, *Dèbelī brijèg*, *Prijévori*). U obama govori-ma danas pretežu novoštokavske značajke s tim da se zanaglasne dužine dosljed-nije čuvaju u Dančanju. Tragovi su starijega naglasnog sustava najrazvidniji u sklonidbi osobnih imena (npr. N *Mára* – G *Marê*) te u toponimima sa silaznim naglascima (danas isključivo dugim) u nepočetnim slogovima (*Komîn*, *Lokânj* i *Za kond*)⁶⁴. U mjesnoj su toponimiji često potvrđeni primjeri kanovačkoga du-ljenja (npr. *Dônjê sêlo*, *Podvôda*, *Pótok*, *Rátac*, *U dólú*) i promjena *-m > -n* (*Pòd glàvicôn*, *Pòd pečôn*, *Za ždrijélon*). Ujedno je u mjesnoj toponimiji potvrđena vo-kalizacija *l > o* (*Žô*). Razmjerno su rijetko potvrđeni duljenje pred sonantom (npr.

⁶¹ Vjerojatno od **Bezmije* (predio bez zmija). Mjesno se katkad izgovara i *Bèzùmje*.

⁶² Vukić Pulević (2012: 16) crnogorski toponim *Žarme* dovodi u vezu s nazivom *žara* ‘kopriva’. Toponim je *Žarme* zabilježen i u Sreseru (Prišlič i Vidović 2021: 259).

⁶³ Odraz *jata* u mjesnim govorima središnjega dijela Pelješca zorno pokazuje uzrečica: „Ū Brijèsti sjèkira sijéce, ũ Sreseru sikira sijéce, a u Sòbjavi sikira síce.“ Petar Šimunović (1967: 126) navodi kako se Janjinari rugaju briješkome izgovoru *vòde* ‘ovdje’ i *vâmo* ‘ovamo’, a Briještani njima zbog ikavskoga izgovora dijela riječi. Tijekom istraživanja smo zabilježili kako se Briještani jed-ni drugima izruguju izgovarajući briješka prezimena „po crnogorsku“, npr. *Bôžović* (briješki je iz-govor *Božović*).

⁶⁴ U fonološkome opisu briješkoga govora Petar Šimunović (1967: 125) navodi: »Akcenat ~ nije izrazit. S obzirom na kvantitet akcenat je mnogo kraći od klasičnog čak. akuta (bračkog), a s obzi-rom na ton uzlazan i lomljen. Uzlaznost mu je blaga i prilično kratka, a silaznost nagla i energičnija, tako da je akustički dojam bliži silaznom nego uzlaznom akcentu. Kvantiteta nije dovoljno izrazita, čak. akut pokraćuje slog ispred sebe rùkê, glävê.« Usto Šimunović (1967: 9) navodi kako se »rukê, rukôn može čuti i u Dubravi, prema istoku je rùkê, rukôn, a u Stonu rùkê, rùkôn.« U naših smo is-pitanika u genitivu jednine imenica *rúka* i *gláva* zabilježili genitiv *rukê* i *glavê* s tim da je najistoč-nija točka u kojoj smo takve primjere zabilježili Luka kod Stona. Napominjemo i kako akut nije dio naglasnoga sustava naših ispitanika (već je u razdoblju Šimunovićevih istraživanja bio aloton), ali ga je tijekom svojih istraživanja zabilježila Marijana Tomelić Ćurlin (2019: 173, 175, 180). Dugi si-lazni naglasci na nepočetnome slogu razmjerno su često potvrđeni u svih istraživača, a kraće bilje-ži Šimunović.

*Mlînica*⁶⁵) i depalatalizacija *lj > j* (*Dùguja*)⁶⁶, što odgovara stanju u suvremenome briješkom i dančanjskom govoru.

Velika je većina toponima u Brijesti i Dančanju motivirana hrvatskim (slavenskim) apelativima. Među njima izdvajamo arhaizam *gnjila* (usporedi Matasović i dr. 2016: 274), mjesnomu puku danas neprozirne apelative *gat* ‘nasip’ i *ratac* ‘rt’ te u toponimiji okamenjen mjesni apelativ *tiješ(t)* ‘sukno istkano od kostrijeti koje je služilo za cijedenje voska’. Odrzom bi predrimске hidronimijske osnove **jadr-* mogao biti hidronim *Jedro*. Romanski se supstratni sloj odrazio u apelativima *bota* (*Na boti*), *gustrijena* (*Za gustrinon*), *klačina* (*Klačina*), *komin* (*Komin*), *mir* (*Mirine*), *stranj* (*Kala stranja*), *peča* (*Na peči*), *stranj* (*Kala stranja*), *škrapa* (*Škrape*), *vrto* (*Vrto*) i *žo* (*Žo*). Adstratni je romanski sloj okamenjen u toponimijским nazivima *ponta* ‘rt’ (usporedi *Ponta Junca* i *Ponta Luke*) i *školj* (*Mali školj*, *Veliki školj*), odrazima toponimskih metafora (*Kapa*, *Žonta*) i gospodarskih naziva (*Korta*, *Krok*, *Posta*, *Za kono*).

⁶⁵ Primjere duljenja pred sonantom donosi Tomelić Ćurlin (2019: 189).

⁶⁶ Na prvoj nebrojčenoj stranici fonološkoga opisu briješkoga govora Šimunović (1967) navodi: »Fonem *l̥* ne defonemizira u *j*.« Iako Senahid Halilović (1996: 270) i Marijana Tomelić Ćurlin (2019: 135) u Brijesti bilježe brojne primjere depalatalizacije *l̥ > j*, naši su ispitanici, uz rijetke iznimke, potvrdili Šimunovićeve rezultate.

Literatura

- Arj = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1880. – 1976. Zagreb: JAZU.
- Bašić-Kosić, Nataša. 2016. *Hrvatski mjesni rječnik*. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“.
- Bego-Urban, Melita. 2010. *Škrinja uspomena: dubrovački jezični pabirci*. Čibača: Humanitarno društvo Župe dubrovačke.
- Bjelovučić, Nikola Zvonimir. 1922. Poluostrvo Rat (Pelješac). *Srpski etnografski zbornik*, 23, Beograd: Srpska kraljevska akademija.
- Božanić, Joško; Marasović-Alujević, Marina. 2020. *Toponimija otoka bivšega života – Svetac i Šćedro*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- ERHSJ = Skok, Petar. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU.
- Filipi, Amos-Rube. 1984. Hidronimija zadarskih otoka. *Onomastica Jugoslavica*, 11, Zagreb, 111–154.
- Frančić, Anđela; Mihaljević, Milica. 1997. – 1998. Antonimija u hrvatskoj toponimiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 23–24, Zagreb, 77–102.
- Glavina, Frano. 2010. *Dubrovački gospari i pelješki kmetovi*. Dubrovnik: Državni arhiv u Dubrovniku.
- Halilović, Senahid. 1996. Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke. Ur. Peco, Asim. *Bosanskohercegovački zbornik*, 7. Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Ivanova, Olga. 2006. *Makedonski antroponomastikon (XV – XVI vek)*. Skoplje: vlastita naklada.
- JE = Vinja, Vojmir. 1998. – 2016. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, I–IV. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.
- Jurić, Ante. 2016. Suvremena toponimija šibenskog otočja. Ur. Skračić, Vladimir. *Toponimija šibenskog otočja*. Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, 113–231.
- Jurić, Ante; Pažanin, Ivan. 2021. Leksik obalne toponimije trogirskog akvatorija. *Čakavska rič*, XLIX/1–2, Split, 9–50.
- Jurić, Ante; Vuletić, Nikola. 2006. Toponimija naselja Sv. Filip i Jakov. *Folia onomastica Croatica*, 15, Zagreb, 81–112.
- Jurišić, Blaž. 1973. *Rječnik otoka Vrgade, uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima*, 2. dio, *Rječnik*. Zagreb: JAZU.
- Ligorio, Orsat. 2014. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici*. Doktorski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Ligorio, Orsat; Vuletić, Nikola. 2013. Dopune Skokovim kornatskim etimologijama – toponimi predslavenskoga i dalmatoromanskoga podrijetla. Ur. Skračić,

- Vladimir. *Toponimija kornatskog otočja*. Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, 457–485.
- Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lozić Knezović, Katarina; Marasović-Alujević, Marina. 2012. Toponimija mjesta Mravince. *Folia onomastica Croatica*, 21, Zagreb, 121–146.
- Marasović-Alujević, Marina; Borovina, Ana. 2022. Toponimija Blata na otoku Korčuli – tragovi romanstva u hrvatskim jezičnim spomenicima. *Studia Polensia*, 11, Pula, 7–34.
- Marasović-Alujević, Marina; Lozić Knezović, Katarina. 2018. *Toponimija Drvenika i Ploče*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Matasović, Ranko; Pronk, Tijmen; Ivšić, Dubravka; Brozović Rončević, Dunja. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. 1. svezak. A – Nj. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Milat Panža, Petar. 2015. *Rječnik govora Blata na Korčuli*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Nodari, Maja. 2014. *Budućnost povijesnog urbanog krajolika Grada Dubrovnika, dobra svjetske baštine (UNESCO) – nove metodologije urbane konzervacije u kontekstu upravljanja prostornim razvojem*. Dubrovnik: NIK Trade. d.o.o.
- Prišlič, Antonija; Vidović, Domagoj. 2021. Pogled u toponimiju Općine Janjina. *Croatia et Slavica Iadertina*, 17/1, Zadar, 235–277.
- Prišlič, Antonija; Vidović, Domagoj. 2023. Pogled u toponimiju sela Oskorušno na Pelješcu. *Čakavska rič*, LI/1–2, Split, 43–60.
- Pujić, Savo. 2000. Kraška hidronimija jugoistočne Hercegovine. *Južnoslovenski filolog*, 56, Beograd, 875–889.
- Pujić, Savo. 2003. Iz trebinjske toponimije: porijeklo toponima. *Tribunia*, 10, Trebinje, 131–186.
- Pulević, Vukić. 2012. Sinonimi u fitonimiji i fitotoponimiji Crne Gore. *Lingua Montenegrina*, 9/1, Podgorica, 3–18.
- Skračić, Vladimir. 1998. Hidronimi na zadarskim otocima i zadarskom kopnu u XIV. i XV. stoljeću. *Folia onomastica Croatica*, 7, Zagreb, 221–235.
- Skračić, Vladimir; Jurić, Ante. 2004. Krški leksik zadarske regije. *Geoadria*, 9/2, Zadar, 159–172.
- Skračić, Vladimir; Jurić, Ante. 2013. Korpus suvremenih toponima. Ur. Skračić, Vladimir. *Toponimija kornatskog otočja*. Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, 191–260.
- Šimunović, 1967. *Upitnik za srpskohrvatski dijalektološki atlas – Brijesta*. (rukopis pregledao Dalibor Brozović 27. travnja 1967.)

- Šimunović, Petar. 1980. – 1981. Geografske oznake u vezi s morem: u svjetlu arealnog proučavanja slavenskih jezika. *Rasprave Instituta za filologiju i folkloristiku*, 6–7, Zagreb, 289–303.
- Šimunović, Petar. 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šimunović, Petar. 2005. *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Škaljić, Abdulah. 1966. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2009. Jezične značajke mjesnoga govora Janjine. *Croatia et Slavica Iadertina*, 9, Zadar, 87–96.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2019. *Jezične posebnosti peljeških govora – fonologija*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Tomelić Ćurlin, Marijana; Mihaljević, Nikica. 2007. Romanski jezični utjecaj u terminologiji kuće u Župi na poluotoku Pelješcu. *Čakavska rič*, XXV/2, Split, 379–396.
- Vekarić, Nenad. 1989. *Pelješka naselja u 14. stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad. 1993. *Stanovništvo poluotoka Pelješca*, sv. 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad. 1995. *Pelješki rodovi (A – K)*, sv. 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad. 2018. *Vlastela grada Dubrovnika: osobna imena*, sv. 9. Zagreb – Dubrovnik: HAZU – Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Veselić, Krešimir. 2020. *Blago konavoskih riječi: građa za rječnik konavoskoga govora*. Gruda: Ogranak Matice hrvatske Konavle.
- Vidović, Domagoj. 2013. Pregled toponimije jugozapadnoga dijela Popova. *Folia onomastica Croatica*, 22, Zagreb, 215–252.
- Vidović, Domagoj. 2014. *Zažapska onomastika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vidović, Domagoj. 2017. Toponimija Makarskoga primorja. Ur. Tomasović, Marinko. *Kuga u Makarskoj i Primorju 1815*. Makarska: Gradski muzej Makarska, 549–611.
- Vujičić, Dragomir. 1982. *Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine*. Sarajevo: ANUBiH.
- Vuletić, Nikola. 2010. Problem stare romanske toponimije u murterskom otočnom skupu. Ur. Skračić, Vladimir. *Toponimija otoka Murtera*. Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, 335–341.
- Vuletić, Nikola; Skračić, Vladimir. 2018. *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji. Prvi dio: rječnik pučkoga nazivlja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

An overview of the toponymy of Brijesta and Dančanje on Pelješac

Summary

This paper analyses the toponymy of the villages of Brijesta and Dančanje on the Pelješac peninsula. Both villages were first mentioned in historical documents at the end of the 14th century. In the introductory part, the historical and demographic data is briefly presented. The central part of the paper analyses the motivation of the toponyms. In toponymy, there are frequent reflections of appellatives of Dalmatian-Romanic origin (e.g. *Kala stranja*, *Mirine*, *Na boti*, *Na peči*, *Škrape*). As expected, the most frequent adstratum layer is the Venetian stratum, which occurs most frequently in toponyms reflecting the economic activities of the local inhabitants (e.g. *Krok* and *Posta*).

Ključne riječi: toponimija, Brijesta, Dančanje, Pelješac

Keywords: toponymy, Brijesta, Dančanje, Pelješac